

FINANSDEPARTEMENTET
Postboks 8090 Dep
0032 OSLOVår ref.: Runar Wiksnes
Saksnr.: 20-22270
Sted: Oslo
Dato: 06.11.2020

Notat

Til	Finansdepartementet, Næringsdepartementet, Arbeids- og sosialdepartementet, Statsministerens kontor
Fra	Virke
Dato	06.11.2020
Sak	Tiltak for næringslivets vei gjennom krisen

Tiltak for næringslivets vei gjennom krisen

Virke viser til felles notat oversendt Finansdepartementet 4. november om behovet for kompenserende tiltak for å sikre næringene større forutsigbarhet (LO, SMB Norge, NHO og Virke) og møte mellom samme parter, Rederiforbundet og statsrådene Jan Tore Sanner og Iselin Nybø 6. november.

Selve hensikten med de inngripende smitteverntiltakene er å begrense kontakt mellom mennesker. Det rammer mange levedyktige virksomheter hardt. Etter innstrammingene som ble innført 28. oktober rapporterte 87 % av serveringsstedene om stor ordrenedgang, det samme gjorde 67 % av event-aktørene og 57 % av overnattingsbedriftene. Konsekvensene er ikke avgrenset til reiseliv, servering og event: 1 av 3 treningssentre har rapportert om omsetningsnedgang (Oslo vil nå stenge treningssentrene), mens 2 av 3 virksomheter innen klær/sko/mote rapporterte om etterspørselsnedgang uken etter at de nye tiltakene ble innført. Virke får også meldinger om generell nedgang i handelen i bysentre. Omsetningen i november og desember er svært viktig for handelsnæringen. Det er i denne perioden en vesentlig del av årets overskudd skapes.¹

Også ordrebaserte virksomheter, som i stor grad gikk mindre berørt gjennom første fase av krisen, merker nå utfordringer med ordreinngangen. Det gjelder små og mellomstore rådgivende virksomheter i kunnskapsintensive næringer, og næringer rettet mot eksportmarkedet – hvor også de nylig nedjusterte prognosene for økonomisk innhenting og vekst hos våre handelspartnere skaper økt usikkerhet.²

I møtet 6. november etterspurte regjeringen innspill til sammensetning av tiltak fremover i tid som skal bidra ikke bare til at virksomheter overlever i det korte bildet, men også stimulere til aktivitetsøkning og omstilling på lengre sikt. Regjeringen viste handlekraft med et sett velfungerende tiltak i den første fasen av pandemien. Det gav forutsigbarhet i en uforutsigbar tid for mange tusen virksomheter. Nå er virksomhetene frustrerte over utydelige signaler på hva som skal gjelde etter nyttår. Gjennomføring av

¹ Virkes medlemsundersøkelse 2.-4. november 2020.

² EU nedjusterte sine økonomiske anslag 5. november. Kilde:
https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_2021

en bred kompensasjonsordning er derfor riktig og viktig slik situasjonen er nå. Men de inngripende smitteverntiltakene som er gjeninnført og skjerpes fra 5. november påvirker også virksomhetenes bruk av permitteringsordningen og tilsier en ny og forbedret modell for lønnstilskudd.

Virke foreslår derfor tiltak på tre nivåer, som sammen gir næringslivet en vei gjennom krisen ved å ivareta behovene på kort og mellomlang sikt:

1.0 Tiltak for å trygge levedyktige virksomheter som er særlig hardt rammet av smitteverntiltakene

2.0 Tiltak for å øke aktivitetsnivå og sysselsetting når smittetiltakene lettes

3.0 Tiltak for å stimulere til et levedyktig og omstillingsdyktig næringsliv etter krisen

Som med smitteverntiltakene fra helsemyndighetene, må også disse tiltakene sees i sammenheng. Hver for seg vil ikke tiltakene være tilstrekkelige, men helheten kan få næringslivet gjennom. Som med smitteverntiltakene er det også slik at støttetiltakene kan fases inn og ut i ulike faser av pandemien, men det bør være forutsigbarhet knyttet til at det vil være tiltak, og om hva som er kjernen av støttetiltakene for næringslivet.

1.0 Tiltak for å trygge levedyktige virksomheter som er særlig hardt rammet av smitteverntiltakene

1.1 Kompensasjon for uunngåelige faste kostnader for bedrifter med stort omsetningsfall

Så lenge myndighetenes smitteverntiltak i stor grad begrenser virksomheters etterspørsel eller tilbudsside, må vi ha på plass en kompensasjonsordning for faste kostnader som er uunngåelige selv om aktivitetsnivået i virksomheten er kraftig begrenset. Kompensasjonsordningen bør ikke være avgrenset til enkeltnæringer, men gjelde alle virksomheter som har stort omsetningsfall. Ved å være koblet til virksomhetens omsetningsnivå, vil virksomheter automatisk diskvalifiseres fra kompensasjon når situasjonen normaliseres.

Med utgangspunkt i *Støtteordning for reiselivsnæringen*³, forvaltet av Brønnøysundregisteret, bør det gjøres følgende endringer for at ordningen skal gi tilstrekkelig forutsigbarhet og dekning:

- Ordningen bør ha som utgangspunkt den samme utforming og rammer som den generelle kompensasjonsordningen som var forvaltet av Skatteetaten. Den må gjelde alle virksomheter med stort omsetningsfall, og ikke være avgrenset til enkeltnæringer.
- Krav til omsetningsfall bør holdes på 30 %, slik regjeringen har foreslått.
- Justeringsfaktoren bør for perioden november til januar settes til minimum 80 %, tilsvarende som den var i mars-mai. Når smittetrykket igjen faller til samme lave nivå som i mai, kan justeringsfaktoren reduseres til 70 % og deretter til 50 % med minimum to måneders varsel.
- Virksomheter som eier sine driftsmidler, må likebehandles med virksomheter som leier sine driftsmidler. Det gjøres ved å innlemme avskrivninger i de kompensasjonsberettigede kostnadene på lik linje med leasingkostnader.
- For å imøtekomme behovet for å lette den administrative byrden til Brønnøysundregisteret kan søknader gjøres for to og to måneder av gangen. Søknader behandles løpende.
- For å legge utbetalingene i tid så nær perioden med omsetningsfall som mulig, foreslår Virke at midlene utbetales puljevis to ganger i måneden (medio og ultimo hver måned). Kompensasjon for november og desember utbetales medio januar (første pulje, forenklet behandling) og senest ultimo januar (andre pulje, manuell behandling).

1.2 Permitteringsordningen

Virke viser til vårt generelle innspill til høringen om permitteringsregelverket av 26. oktober. Virke er tilfreds med at regjeringen nå forlenger økt dagpengesats for permitterte til 31. mars 2021. Tiltaket er

³ Kompensasjonsordning for faste kostnader for reiseliv, servering, event og messer, som presentert av regjeringen 20. oktober og oppdatert 30. oktober.

viktig for inntektssikring, men ikke tilstrekkelig for å få flere virksomheter gjennom krisen. For virksomhetene er situasjonen langt tøffere nå enn i mars – med mer langvarig, og økt omsetningsfall som fører mot nye permitteringer og oppsigelser. I hardt rammede bransjer (reiseliv, overnatting, servering og treningssentre) vurderer virksomheter nå permitteringer som tilsvarer en dobling av permitterte arbeidstakere.⁴

- **Arbeidsgiverperioden** ved nye permitteringer bør igjen reduseres til 2 dager, subsidiært 5 dager fra januar 2021, likt arbeidsgiverperiode II for eksisterende permitteringer som forlenges fra samme dato. Permitteringsreglene må fortsatt vurderes i lys av at det er myndighetstiltak som regulerer virksomhetenes evne til å tilby varer og tjenester – og ikke markedet. Arbeidsgiverperioden må gjenspeile tidshorisonten for innføring av myndighetstiltak, som under pandemien i mange tilfeller er 2-3 virkedager.
- **Lønnskompensasjonsordningen fra 20. mars bør gjeninnføres.** Rett til kompensasjon for lønn de første 20 dagene du er permittert. NAV dekker lønnen din fra tredje dag, og maksimalt i 18 dager. Lønnskompensasjon gjelder for permitterte som ikke har fått forskuttert lønn fra arbeidsgiveren sin.

1.3 Reisegarantier

Mange reisearrangører opplever det nå som nærmest umulig å få stilt reisegaranti, og er helt avhengig av risikoavlastning for klare å stille garanti etter loven for 2021. Virke ber derfor om at det legges til rette for at reisearrangørene kan få tilgang på kredittforsikring gjennom GIEK i 2021, for å løse den akutte utfordringen knyttet til reisegarantier. Dette fordrer utvidede garantirammer innenfor ordningen, men vil ikke medføre statsfinansielle utslag med mindre konkursraset forverres dramatisk i reiselivsnæringen. Risikoavlastning knyttet til garantistillelser i Reisegarantifondet oppfyller dette formålet ettersom reiselivet er en viktig eksportnæring. Utenlandske forbrukere utgjorde 30 prosent av turistkonsumet i 2019. Dette tilsvarer ifølge Menon Economics en verdiskaping på 64 mrd. kroner årlig.

Uten reisegarantier vil ikke reisearrangører ha anledning til å selge reiser for 2021. Det er avgjørende for bredden av norsk reiseliv at regjeringen her stiller opp. I 96 av landets kommuner er mer enn 1 av 10 jobber i privat sektor tilknyttet reiselivet. Disse arbeidsplassene er særlig avhengig av kundegrunnlaget som skapes av pakkereiser. De små aktørene har hverken kapasitet eller infrastruktur til å pakketere, markedsføre og distribuere tilbud på egenhånd. Situasjonen for disse vil derfor være svært dramatisk dersom pakkereisetilbudet stopper opp. Reiselivstilknyttet næring som transport, aktivitetsleverandører, hotell, restaurant- og øvrig tjenesteyting over hele Norge vil rammes dersom pakkereisetilbudet bortfaller. Risikoavlastning fra myndighetene knyttet til Reisegarantifondet vil derfor ikke kun forhindre tap av levedyktige bedrifter og gode arbeidsplasser blant reisearrangørene, men i hele bredden av reiselivet.

Vi bemerker oss at NFD i tidligere svar til Virke har henvist til at det fortsatt eksisterer et privatmarked for garantistillelser. Det er riktig at enkelte i bank- og forsikringsmarkedet fremdeles tilbyr dette, men betingelsene som stilles for å tilby garantier reflekterer den finansielle situasjonen som reiselivsnæringen har kommet i på grunn av reiserestriksjonene. Dette innebærer at det for alle praktiske formål ikke eksisterer et fungerende garantimarked og at i realiteten vil slike garantier kun være tilgjengelig for et fåtall. Eksempler på krav fra garantileverandører er at 70-100% av garantibeløpet skal være sikret med kontanter satt inn på sperret konto, pantsatt til fordel for den banken eller forsikringsselskapet som stiller garantien. Dette er kontanter som næringen ikke har. Smitteverntiltakene har forårsaket en markedssvikt som næringen ikke er i stand til å håndtere uten myndighetenes hjelp.

⁴ Virkes medlemsundersøkelse 2.-4. november 2020.

Det er også vist til at reisearrangørene har fått hjelp og risikoavlastning gjennom støtteordningen: «lån og tilskudd til næringsdrivende som selger eller formidler pakkereiser». Vi vil gjøre regjeringen oppmerksom på at flere av de virksomhetene som har måtte ta opp lån under denne støtteordningen nå rapporterer at gjelden de har pådratt seg direkte bidrar til at de ikke kvalifiserer for reisegaranti hos de aktørene som fremdeles tilbyr garantier i det private markedet. Gjeldsbyrden gjør det umulig for mange å få fornyet garantien eller å få stilt ny garanti. Regjeringens nylige beslutning om ikke å tildele inntil 80 prosent i tilskudd til refusjoner av avlyste pakkereiser bidrar dermed direkte til å forverre situasjonen. Mange opplever å være satt i en catch-22-situasjon. Virke ber derfor regjeringen om åt reisearrangører som kvalifiserer for lån og tilskuddordningen kan få opptil 80 prosent av i tilskudd, så lenge tilskuddet ikke overstiger makstaket på 800 000 og den samlede rammen på 500 millioner kroner som Stortinget vedtok til dette formålet i RNB 2020. Det er også behov for å sikre at midlene utbetales så raskt som mulig.

Oppsummert ber derfor Virke om det følgende for å løse utfordringene knyttet til reisegaranti:

- Kredittforsikring gjennom GIEK
- At tilskuddsdelen av støtteordningen rettet mot reisearrangørene i RNB settes til opptil 80 prosent
- En offentlig utredning som tar sikte på å revidere innretningen av reisegarantiordningen på lengre sikt. Vi viser i denne sammenheng til tidligere innspill fra Virke Reiseliv.

1.4 Forlenget løpetid på statsgaranterte lån

Statsgaranterte lån har vært et høyt verdsatt tiltak fra virksomheter som i stor grad har kunnet selge sine tjenester som før, men som likevel har møtt periodevis likviditetsutfordringer under pandemien. Virkes undersøkelser viser at 65 % av virksomhetene som har benyttet seg av statsgaranterte lån, sier at disse har vært avgjørende for at virksomheten har klart seg så langt.⁵ En utfordring med lånene er imidlertid at løpetiden er satt til 3 år, som oppleves som for kort. Ved å utvide løpetiden til 6 år vil låntaker ha forutsetninger for å kunne bruke midlene i utvikling av virksomheten, uten å måtte betjene hovedtyngden av lånet mens pandemien fortsatt pågår.

2.0 Tiltak for å øke aktivitetsnivå og sysselsetting når smittetiltakene lettes

2.1 Lønnstilskuddsordningen

Lønnstilskuddsordningen ble innført som en midlertidig ordning av regjeringen 29. mai, og senere utvidet til månedene oktober, november og desember 2020. Virke mener denne ordningen bør videreføres utover 2020. Den er vesentlig smalere, billigere og mindre brukt enn den brede kompensasjonsordningen; like fullt stimulerer den til raskere sysselsetting av ledig kapasitet som ellers ville stått unyttet unødvendig lenge. Lønnstilskuddsordningen må imidlertid forbedres slik at den treffer bedre. I dag er vilkårene så strenge at flere som ellers ville tatt ansatte tilbake lar være grunnet uforutsigbarheten i myndighetstiltak og/eller forbud mot senere permittering. Av virksomheter som ikke har tatt tilbake permitterte, oppgir 2 av 3 at det er krevende å forplikte seg til langsiktig økt aktivitet.⁶ Virke mener ordningene må ses i sammenheng for å bidra til at virksomhetene skal lykkes med nødvendig omstilling, kompetanseløft og ta flere ansatte tilbake til tross for kraftig redusert omsetning.

- Ordningen med lønnsstøtte/tilskudd må videreføres og styrkes fra 15.000 kr per ansatte til opptil 25.000 kr så lenge inngripende smitteverntiltak er gjeldende (sannsynligvis ut 1. kvartal 2021).
- Kravet om at ansatte skal fullt tilbake i samme stillingsprosent må droppes. Forbudet om å si opp ansatte før tidligst 1. februar 2021 og at virksomheten ikke kan permittere andre

⁵ Virkes medlemsundersøkelse 2.-4. november 2020.

⁶ Virkes medlemsundersøkelse 8.-12. september 2020.

eller si opp ansatte i sammenlignbare stillinger i perioden 31. august til 1. januar 2021 må avvikles. Situasjonen er så usikker fremover at det vil være vanskelig å kunne binde seg til dette.

- Pr i dag kan det ikke søkes tilskudd for ansatte uten fast stillingsprosent eller tilskudd for antall timer som ikke er fastsatt i den ansattes arbeidsavtale, selv om den ansatte har arbeidet mer enn dette i søknadsmåned. Virke mener at mange unge som er ansatt på lave prosentvise stillinger – eller har lave timeavtaler, men jobber mye mer – faller utenom ordningen. Dette kan ha uheldige konsekvenser for unges tilknytning til arbeidslivet.

Et slikt «aktiv permitteringsspor» med lønnsstøtte ivaretar to hensyn: det bidrar for det første til å holde hjulene i gang i økonomien mens arbeidskraftmobiliteten er redusert grunnet inngripende smittevern. For det andre vil det styrke farten ut av krisen i takt med avtagende smittetrend og begrensinger for virksomhetene. Virke mener dette bør vurderes om regjeringens egne anslag i statsbudsjettet for 2021 om estimert økonomisk vekst tilsvarende 4,4 prosent skal nås.

Virksomhetene som satset og har forsøkt få tilbake ansatte står fortsatt i den situasjonen at de ikke får permittere. Dette setter virksomhetene som har forsøkt å få opp aktiviteten på nytt i en dårligere situasjon enn om de ikke hadde forsøkt. Det er stikk i strid med hensikten med lønnsstøtteordningen. Virke mener derfor at departementet bør endre forskriften.

2.2 Redusert merverdiavgift

Laveste merverdiavgiftssats er midlertidig redusert til 6 prosent. Denne sats-reduksjonen bør forlenges ut hele 2021. Satsen omfatter reiseliv, kultur og persontransport, som under pandemien har problemer med å øke aktiviteten. Lav sats er et avgjørende tiltak for å la disse virksomhetene i en periode beholde mer av opptjent kapital, som vil bidra til å styrke deres soliditet og robusthet.

Det bør også vurderes en ordning der kriserammede bedrifter kan søke om utsatt mva-betaling i 2021.

2.3 Redusert arbeidsgiveravgift i januar og februar

Redusert arbeidsgiveravgift reduserer bedriftenes kostnader ved å ha folk i jobb og styrker insentiver til å bevare arbeidsstyrken i en periode med presset likviditet. Virke ber om at arbeidsgiveravgiften reduseres med fire prosentpoeng fra 14,1 pst til 10,1 også i januar og februar 2021, slik regjeringen foreslo for mai og juni 2020.

3.0 Tiltak for å stimulere til et levedyktig og omstillingsdyktig næringsliv etter krisen

3.1 BIO-midler

Mange gode kompetansepoltiske tiltak videreføres inn i 2021, men i forslaget til statsbudsjett er det ikke føringer som sikrer tilskuddsordningen for bedriftsintern opplæring (BIO). BIO er viktig fordi denne kompetansehevingen skjer i regi av arbeidsgiver og derfor gir kompetanseheving som er målrettet mot den enkelte virksomhets behov. Arbeidstager permitteres ikke for den tiden hen deltar i BIO, og beholder dermed kontakt med arbeidsplassen og kollegaer.

Ved statsbudsjettet 2020 ble BIO overført til fylkeskommunene på kap. 572 post 60 med 55 mill. kr. Etter virusutbruddet ble posten først styrket med 50 mill. kr. rettet mot BIO og senere med 250 mill. kr. til BIO og andre kompetansetiltak som blant annet videregående opplæring og karriereveiledning. I budsjettforslaget for 2021 videreføres rammebevilgningen på samme nivå som etter disse og andre

styrkinger, men det er ingen omtale av BIO og ingen føring for hvordan fylkeskommunene bør bruke pengene. Virke frykter fylkeskommunene vil prioritere egen drift og kutte i ordningen. Pr. 7. september hadde fylkeskommunene mottatt søknader for 424 millioner kroner i BIO-midler, til en ramme på 181,9 millioner kroner i statlige midler.⁷ Det bør komme føringer som sikrer at BIO-søknader ikke avslås fordi ordningen er oversøkt.

Det må sikres at fylkene prioriterer midler til BIO på samme nivå som i 2020 innenfor rammen i budsjettforslaget og at fylkene innretter ordningen slik at den en er enkelt å søke på og slik at søknadene kan behandles raskt. Dette sikres ved å unngå spesifikke kriterier i ordningen, som å rette den mot enkelte bransjer, enkelte utdanningstyper, rigide søknadsfrister, eller andre politiske føringer. Denne ordningen skal bidra til å la kompetanseheving være et alternativ til permittering i perioden hvor virksomhetenes aktivitet begrenses av strenge smitteverntiltak.

3.2 Omstillings- og utviklingsmidler gjennom Innovasjon Norge

Regjeringen har i 2020 etablert en tilskuddsordning for reiselivsnæringen til å gjennomføre omstillings- og utviklingsprosjekter som gjør dem i stand til å opprettholde et kundegrunnlag, samt tilpasse seg smitteverntiltak og endringer i reiselivsmarkedet. Det er ikke krav til innovasjonshøyde i prosjektet. Selv den utvidede rammen for 2020 ble oversøkt med 150 %, og det er stort behov for flere runder med denne eller tilsvarende ordninger i 2021. Omstillingsmidler vil kunne bidra til aktivitet og til å videreutvikle virksomheter i en periode med redusert aktivitet. Virke foreslår at de 680 millioner kronene som er foreslått i statsbudsjettet for 2021 øremerkes dette formålet.

Avsluttende merknader

Som situasjonen i Oslo og Bergen i dag har vist, er smitteutviklingen uforutsigbar og behovene for ytterligere innstramminger kan ramme hardt. Næringene som blir hardest rammet av smitteverntiltakene som er innført de siste ukene sysselsetter 430 000 arbeidstakere, tilsvarende 20 prosent av arbeidsstyrken. Enda flere blir påvirket indirekte. Det er derfor avgjørende viktig å få på plass et sikkerhetsnett for hele næringslivet, som trykker arbeidsplassene vi skal leve av under og etter pandemien. Tiltakene i dette brevet utgjør et slikt sikkerhetsnett.

Med vennlig hilsen

Ivar Horneland Kristensen

Administrerende direktør

Kopi: NAV

⁷ Telling gjennomført av Vestland Fylkeskommune for alle fylkeskommuner (7. september 2020).
Digital rapport: [Vestland Fylkeskommune: Nasjonale tall for BIO-midler, status på utdeling pr. 7. september](#)